

Tvůrčí producentská skupina a proces vzniku dokumentárního pořadu v České televizi

Projekt magisterské diplomové práce

Ondřej Kazík

Univerzita Palackého Olomouc, Filozofická fakulta

Dvouoborové studium: Kulturní antropologie – Filmová věda

Plánované dokončení diplomové práce: Březen 2018

Plánované obhájení: Květen-Červen 2018

1. Výzkumné téma

Vývoj dokumentárního díla je specifický a komplexní proces, který je ovlivněn několika úrovněmi sociálních vztahů. Současný producentský systém v České televizi funguje na principu Tvůrčích producentských skupin s definovanou programovou specializací (dokument, hraná tvorba, dětské pořady), které jsou vedeny kreativním producentem. Tento výzkum se zaměřuje na fungování tvůrčí producentské skupiny a na vznik dokumentárního díla v kontextu ČT. Tématem projektu mé diplomové práce je etnografie prostředí TPS a přiblížení procesu vývoje dokumentárních pořadů v rámci tvůrčí producentské skupiny (TPS) České televize. Půjde o popsání procesu vývoje dokumentárních pořadů v TPS zaměřené na dokumentární tvorbu, práce představí dílčí fáze vývoje a výroby pořadu se zaměřením na dramaturgickou činnost. Výzkum se zaměří na několik úrovní, tou základní je TPS samotná, tedy dramaturg/gyně, kreativního producenta a režiséra/ky. Konkrétně půjde o TPS společenské publicistiky a dokumentaristiky Petra Kubici, kde jsem v roce 2013 realizoval pracovní stáž a s některými členy jsem se tak již stihl seznámit, dramaturgii a roli kreativního producenta v této TPS jsem se věnoval již ve své bakalářské práci *Dramaturgie a vývoj pořadů v systému tvůrčích producentských skupin České televize*.¹ Další úroveň přiblíží vztahy TPS s externími tvůrci, kteří v její produkci vytvářejí svá díla. Třetí úrovní jsou pak strategie a vztahy členů TPS v kontextu oddělení vývoje pořadů a programových formátů v České televizi. Práce představí jak tyto úrovně vztahů a symbolická hierarchie mezi dílčími aktéry ovlivňuje vznik dokumentárního pořadu.

Výzkum vychází z teorií production studies, sociologie institucí a televizních teorií. Konkrétně pak z práce antropoložky a socioložky Georginy Born, ta při svém výzkumu kulturních institucí, například britské veřejnoprávní televize BBC, používala metody

¹ KAZÍK, Ondřej. *Dramaturgie a vývoj pořadů v systému tvůrčích producentských skupin České televize*. Olomouc: 2016. Univerzita Palackého v Olomouci. Filozofická fakulta. Katedra divadelních a filmových studií.

etnografického výzkumu.² Born také užívá teorii mediace popsanou Alfredem Gellem, který připomíná, že kulturní produkce formuje v čase a prostoru nejen sociální vztahy, ale zároveň vztahy mezi kulturními objekty a lidmi.³ Vývojem díla v kontextu ČT se ve své diplomové práci zabývala Eva Pjajčiková, která využila metodologii etnografického výzkumu v této instituci.⁴ Samotný proces vývoje dokumentárních filmů v České televizi a chod TPS však odborně v českém akademickém prostředí reflektován zatím nebyl, ačkoli Lucie Králová se výrobě dokumentárního filmu v kontextu České televize věnuje.⁵ Ze zahraničních prací věnujících se dokumentárnímu filmu chci využít především z disertační práce Anny Zoellner, která skrze zúčastněné pozorování a rozhovory s lidmi podílejícími se na vývoji dokumentárních pořadů pro komerční televizi zkoumala způsoby, jakými pracovníci v tomto průmyslu čelí výzvám způsobeným tlakem na kreativní tvorbu a její komerční uplatnění.⁶

Instituce veřejné služby, kterou Česká televize je, si rozhodně zaslouží akademickou pozornost. Specifickým podnětem k veřejné diskuzi o možných nedostatcích současného systému bylo například propuštění kreativní producentky Kamily Zlatuškové. Zlatušková v rozhovorech pojmenovala omezenou roli kreativního producenta ve vztahu k dílu. *“Kdy producent v ČT nemá možnost přímo ovlivňovat věci, za kterými si stojí.”*⁷

2. Účel výzkumu (motivace, kontext)

*“Je pravdou, že systém TPS nám jako kreativním producentům poskytuje velkou svobodu v přijímání a rozvíjení námětů, ale v určitou chvíli musíte ty připravené náměty vzít, dát do kabely a donést je na programový pitching, případně programovou radu. Tam někdo rozhodne, jestli se to koupí.”*⁸

Ve své bakalářské práci *Dramaturgie a vývoj pořadů v systému tvůrčích producentů České televize* jsem se zaměřil především na představení úlohy kreativního producenta a jeho podílu na dramaturgickém procesu pořadu od první práce s

² BORN, Georgina. *Uncertain Vision: Birt, Dyke and the Reinvention of the BBC*. London: Secker and Warburg. 2004.

³ BORN, Georgina: The Social and the Aesthetic: For a Post-Bourdieuian Theory of Cultural Production. *Cultural Sociology*, 4 (2), 2010. s. 183

⁴ PJAJČIKOVÁ, Eva. *Kostlivec z cukrátek. Seriál První republika mezi různými koncepcemi kvality*. Brno: 2014. Masarykova univerzita. Filozofická fakulta. Ústav filmu a audiovizuální kultury.

⁵ KRÁLOVÁ, Lucie. Odpor a jistota (Kritické poznámky k televiznímu provozu v oblasti dokumentu). *Film a doba*. Roč. 60, č. 4 (2014), s. 176-185

⁶ ZOELLNER, Anna. *Creativity and commerce in independent television production : developing documentaries in the UK and Germany*. Leeds: 2010. University of Leeds. Institute of Communications Studies.

⁷ DVTV. Útoky na Českou televizi sílí, nebudu hromosvod pro ty, kteří ji chtějí sestřelovat, říká Zlatušková. In: DVTV. [online]. 3. 3. 2016. [cit. 28. 6. 2017]. Dostupné z: <http://video.aktualne.cz/dvtv/utoky-na-ceskou-televizi-sili-nebudu-hromosvod-pro-tykteri/r~75f12d00e0a811e59c4a002590604f2e/>

⁸ Rozhovor s Petrem Kubicou. 11. 4. 2016

námětem až po finální schvalování ve střížně. Za celý proces je především zodpovědná TPS, kdy dramaturg, kreativní producent a tvůrce aktivně ovlivňují podobu pořadu. Prvek konkurenčního prostředí tkví v soutěžení TPS na tzv. pitching fórech, kdy představují náměty vyššímu managementu ČT. Další formou vzájemné konkurence jsou programové rady, kde kreativní producenti prezentují zpracované náměty připravené ke tvorbě. Rozpočet a samotná existence TPS jsou závislé mimo jiné především na počtu schválených pořadů a chystaných projektů. Programová rada tedy nejen že rozhoduje o možné existenci pořadu, ale v podstatě o existenci TPS jako takové. Tento tlak může nutit kreativní producenty volit témata, která bude vnímat jako úspěšné především programová rada, protože jsou na prosazení svých projektů kariéře závislí. Systém je postaven na tom, že každý nový projekt musí být schválen radou složenou z nejvyššího managementu instituce.⁹ Členy programové rady jsou jednak generální ředitel Petr Dvořák, ředitel vývoje Jan Maxa a ředitel programu Milan Fridrich. Výpovědi obou kreativních producentů (Kubica, Zlatušková) v rozhovorech pro mou bakalářskou práci implikovaly jasnou moc instituce daný projekt nevybrat, což svědčí o hierarchickém systému se značně centralizovanou mocí. Přiblížení prostředí a vztahů je důležité především na čtyřech úrovních, které odpovídají i mocenské hierarchii.

1. vedení - kreativní producent
2. kreativní producent - zaměstnanci TPS (dramaturgové)
3. kreativní producent (TPS) - tvůrce pořadu (režisér, scenárista)
4. dramaturg TPS - tvůrce pořadu

Analýza těchto struktur se jeví jako klíčová pro identifikaci slabých míst systému, možnému nevýhodnému rozložení moci v oblasti rozhodování o kreativním procesu. Práce bude na základě zjištěných dat reflektovat negativní důsledky nerovného rozložení moci během schvalovacího procesu vedoucí k přehodnocení systému schvalování jako takového.

3. Cíl výzkumu

Cílem práce je realizovat v prostředí ČT kvalitativní výzkum a přiblížit výrobní postupy a fungování konkrétní tvůrčí producentské skupiny v České televizi. Kladu si za cíl představit nejen vnitřní fungování této skupiny v rámci instituce, ale také popsat vztah tvůrce, jeho díla a zástupců instituce (kreativní producent, dramaturg).

⁹ KRÁLOVÁ, Lucie. Odpor a jistota (Kritické poznámky k televiznímu provozu v oblasti dokumentu). *Film a doba*. Roč. 60, č. 4 (2014), s. 176-185

Na základě metodologie etnografického výzkumu chci ve tvůrčí skupině Petra Kubici realizovat zúčastněné pozorování. V prostředí TPS budu realizovat dvě měsíční stáže (celkem 2 měsíce v terénu). Jednak se jako stážista zapojím do pracovního procesu a pomocí terénního deníku a poznámek pak budu dílčí vztahy, procesy a změny interpretovat.

Data z pozorování doplním především o rozhovory s hlavními aktéry tvůrčího procesu, konkrétně pak dramaturgy v TPS, kreativním producentem, výkonným producentem a tvůrčí konkrétních děl (režisér, scenárista), které se zaměří na jejich roli v tvůrčím procesu a instituci. Jako podstatné vidím také oslovení ke spolupráci vedení, nejlépe pak šéfa vývoje, který je přímým nadřízeným kreativních producentů. Právě srovnání několika úrovní vztahů je klíčové pro porozumění dané problematice.

V práci s prameny využiji dostupné interní i oficiální materiály a texty. Má diplomová práce bude skrze tyto nástroje kriticky analyzovat systém tvůrčích producentů skupin v kontextu ČT a kreativní proces vzniku dokumentárního filmu. Výsledkem bude jednak formulace současných kladných i problematických bodů systému a také příklad, jakým způsobem dokumentární pořady vznikají.

Diplomová práce nebude mít význam pouze pro akademické prostředí a zkoumání dokumentárního filmu kvalitativním výzkumem. Získaná data umožní zároveň místním systémovým aktérům (členům TPS) a decision makerům (částečně kreativní producent, především programová rada) lépe se orientovat v problémech, se kterými se tvůrčí potýkají. V ideálním případě data budou sloužit k formulaci potřebných změn v současném systému.

4. Výzkumné otázky

Hlavní výzkumná otázka

Jak funguje konkrétní TPS společenské publicistiky a dokumentaristiky v současném systému České televize?

Dílčí výzkumné otázky:

Jakým způsobem se podílí na kreativním procesu vzniku dokumentárního díla členové TPS?

Jaké faktory ovlivňují kreativní proces vzniku dokumentárního díla?

Jaké strategie volí jednotliví účastníci tvůrčího procesu (kreativní producent, dramaturg, scenárista, režisér) v zájmu prosazení svých vizí?

5. Výzkumný design

Jak uvádí Georgina Born, kulturní instituce vytvářejí specifický sociální mikrokosmos, skrze nějž je nejen vytvářena kulturní produkce samotná, takový mikrokosmos metonymicky ztělesňuje estetické diskurzy a kontroverze, které doprovázejí jakoukoli kreativní praxi. Etnografický výzkum se dle Born jeví jako stěžejní metoda, která tyto aspekty může popsat.¹⁰ Díky přímému pozorování a účasti výzkumníka odkrývá kritické postoje tvůrců (producentů) v jejich komplexitě a proměnlivosti. Tato dynamika se vyjevuje v procesu každodenní práce a v interakcích aktérů, kdy by při jednorázovém sběru dat zůstala skryta. Etnografie získává hlubší vhled do kreativní práce a zároveň díky ní lze vysvětlit širší kritický diskurz kolem daného díla. Umožňuje analýzu estetických a ideologických rozdílů v rámci instituce i mimo ni. Takovou analýzu, která pak sama představuje výchozí bod pro zkoumání autorské subjektivity a zároveň povahy kulturního objektu jako takového.¹¹

Půjde tedy o kombinaci dat z terénního deníku, rozhovorů a analýzy dokumentů instituce. Jako problematická se za určitých okolností jeví má účast jako stážisty, kdy se na určitých aspektech fungování TPS budu sám podílet, své postoje i vztahy k členům TPS budu proto neustále reflektovat. Fakt realizace výzkumu jako stáže beru jako klíčový pro zúčastněné pozorování, kdy se na projektech budu přímo podílet a mohu své zkušenosti využít v reflexi procesu.

6. Techniky výzkumu

Zúčastněné pozorování

Svůj pobyt v terénu realizuji formou praktické pracovní stáže přímo v TPS, kdy se jako stážista budu účastnit interních dramaturgických porad, přípravných i dokončovacích fází a výběrů námětů. V TPS realizuji dvě měsíční stáže s časovým odstupem několika měsíců. Popis situací budu zachycovat ve svém terénním deníku. Zaznamenám tak posun vývoje konkrétních projektů a reflexi pracovníků. Díky časovému odstupu pojmenuji úspěšné i neúspěšné projekty. Zde budu čerpat z druhého vydání knihy *Writing ethnographic fieldnotes*.¹²

¹⁰ BORN, Georgina. The Social and the Aesthetic: For a Post-Bourdieuian Theory of Cultural Production. *Cultural Sociology*, 4 (2),(2010), s. 191

¹¹ BORN, Georgina. The Social and the Aesthetic: For a Post-Bourdieuian Theory of Cultural Production. *Cultural Sociology*, 4 (2),(2010), s. 191

¹² EMERSON, Robert M., Rachel I. FRETZ a Linda L. SHAW. *Writing ethnographic fieldnotes*. Chicago: The University of Chicago Press, 2011.

Rozhovory

S klíčovými aktéry budu realizovat rozhovory. Půjde především o polostrukturované rozhovory. Jde mi jak o členy TPS, tak externí tvůrce spolupracující s TPS, a i producenty z nezávislých produkčních společností. Jako důležité vnímám rozhovory s členy programové rady, tedy nejvyšší management instituce. Jednalo by se tedy přibližně od 8-10 interview. Důležité je držet se objevujících se témat a zdůraznit centrální bod kreativní proces vzniku pořadu.

Analýza dokumentů

Budu pracovat s interními dokumenty ČT týkající se popisu pracovních postupů (směrnice, Kodex ČT) a s dokumenty a formuláři, které se používají během vývoje pořadu. Zde musím jasně domluvit možnosti využití těchto dokumentů pro mou práci a případná právní omezení.

7. Vzorkování

Na další stáži a svém výzkumu v rámci stáže jsem již předběžně domluven přímo s Petrem Kubickou, můj klíčový informátor v terénu bude jeho asistent, který mi bude zadávat práci, ale zároveň mne může blíže seznámit s chodem a mechanismy v TPS. Dalšími klíčovými participanty budou členové TPS, tedy dramaturgové, kteří spolupracují s kreativním producentem a jsou přiděleni k dílčím projektům, Kubica pracuje přibližně se třemi dramaturgy, konkrétně jde o Iva Bystřičana, Lucii Královou a Alici Růžičkovou, kteří pracují i na několika projektech současně, které jsou v různých fázích vývoje a výroby.

V terénu si vyberu několik projektů každý v rozdílné fázi vývoje a oslovím ke spolupráci i tvůrce těchto projektů, případně producenty, pokud se jedná o koprodukcii.

Získání členů rady jako participantů bude obtížnější, nejsnadnější cestou bude jejich oslovení přes kreativního producenta. Se svým výzkumem je rámcově seznámím před svým pobytem v terénu.

8. Proveditelnost výzkumu, zvládání rizik, zajištění kvality dat

Podstatná bude reflexe mé vlastní zkušenosti a pečlivé vedení terénního deníku z pozorování a popis dílčích činností mé vlastní práce v TPS. Důležitá bude příprava rozhovorů s jednotlivými aktéry. Bude se jednat o polostrukturované rozhovory, u kterých bude třeba především dodržet témata a obsahy, abych mohl dojít k určité komparaci stanovisek a výpovědí narátorů. Zároveň bych však budu otevřen novým tématům ke, kterým se pak dá s jednotlivými narátory vrátit. Jako podstatné vnímám seznámení narátorů s výstupy mého výzkumu a zaznamenání jejich reflexe, která by měla být v samotné diplomové práci zaznamenána.

V rámci svého zapojení do tvůrčího procesu budu svou práci konzultovat s dvěma pedagogy z každého z mých oborů, tedy kulturní antropologie i filmové vědy, konkrétně televizních studií, kdy mi poznatky a připomínky dvou konzultantů mohou pomoci najít kritické body ve vlastní práci a také lépe reflektovat svou pozici.

Problém se může vyskytnout také na úrovni spolupráce s externím režisérem a producentem. Jejich smlouva s ČT a závislost na dodržení podmínek může být problémem, jejich postoje a role budu od začátku reflektovat.

9. Etické otázky

S výpověďmi narátorů musím pracovat velmi citlivě a brát vždy ohled na možné narušení vzájemných vztahů v kolektivu. Obzvláště citlivě pak musím zacházet s daty kdy budou pracovníci reflektovat své nadřízené. Důvěru jednotlivých narátorů posílím zajištěním částečné anonymizace jmen. Dále budu dílčí přepisy a výstupy z rozhovorů konzultovat s narátory a jejich reflexi budu zohledňovat. Důležitá bude analýza postavení jednotlivých narátorů a rizika, která mohou od mého výzkumu očekávat. Jako pozitivní bod odhalím pracovní postupy, které sice obcházejí oficiální směrnice, ale vedou k větší efektivitě. V reflexi na výstup výzkumu tak mohou být tyto směrnice pozměněny.

10. Harmonogram a orientační finanční náklady

Výzkum samotný zabere přibližně devět měsíců, finanční náklady vznikají kvůli mému pobytu v terénu a nutnosti zaplacení ubytování v Praze na dobu dvou měsíců.

Květen - Srpen 2017	příprava, nastudování dostupných materiálů a literatury
Září 2017	1. sběr dat v terénu
Říjen 2017	1. analýza dat
Listopad 2017	2. sběr dat v terénu
Prosinec - Leden 2017	2. analýza dat
Leden 2018	Konzultace výstupních dat se zainteresovanými subjekty/narátory
Leden - Březen 2018	Závěrečné psaní a dokončení diplomové práce
Květen - Červen 2018	Plánované obhájení diplomové práce

Prameny

Webové stránky České televize. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/>

Závěrečné zprávy ČT Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/vse-o-ct/publikace/rocenky/>

Jiné možné dostupné zprávy a směrnice ČT.

Literatura

AUSTIN, Thomas a Wilma DE JONG, (eds.) *Rethinking Documentary: New Perspectives, New Practices*. Maidenhead, Berkshire, England: Open University Press/McGraw Hill Education, 2008. ISBN 978-0-33-5221912.

BORN, Georgina. Inside Television: Television Studies and the Sociology of Culture. In: *Screen* 41: 4, 2000, s. 404-424.

BORN, Georgina. *Uncertain Vision: Birt, Dyke and the Reinvention of the BBC*. London: Secker and Warburg, 2004. ISBN 9780436205620.

BORN, Georgina. The Social and the Aesthetic: For a Post-Bourdieuian Theory of Cultural Production. *Cultural Sociology*, 4 (2), 2010. s. 171-208.

BULLERT, B. J. *Public television: politics and the battle over documentary film*. New Brunswick, N.J.: Rutgers University press, 1997. ISBN 978-0813524702.

BRÄUCHLER, Birgit. a John POSTILL. *Theorising media and practice*. New York: Berghahn Books, 2010. Anthropology of media, v. 4. ISBN 978-1-84545-745-7.

CALDWELL, John Thornton. *Production culture: industrial reflexivity and critical practice in film and television*. Durham, N.C.: Duke University Press, 2008. ISBN 978-0-8223-4092-8.

DVTV. Útoky na Českou televizi sílí, nebudu hromosvod pro ty, kteří ji chtějí sestřelovat, říká Zlatušková. In: DVTV. [online]. 3. 4. 2016. [cit. 28. 6. 2017]. Dostupné z: <http://video.aktualne.cz/dvtv/utoky-na-ceskou-televizi-sili-nebudu-hromosvod-pro-tykteri/r~75f12d00e0a811e59c4a002590604f2e/>

EMERSON, Robert M., Rachel I. FRETZ a Linda L. SHAW. *Writing ethnographic fieldnotes*. Chicago: The University of Chicago Press, 2011. ISBN 978-0-226-20683-7.

FLICK, Uwe. *Designing qualitative research*. London: SAGE, 2007. ISBN 978-0-7619-4976-3.

HESMONDHALGH, David a Sarah BAKER. *Creative labour: media work in three cultural industries*. New York: Routledge, 2011. ISBN 978-0-415-57260-6.

KRÁLOVÁ, Lucie. Odpor a jistota (Kritické poznámky k televiznímu provozu v oblasti dokumentu). *Film a doba*. Roč. 60, č. 4 (2014), s. 176-185

MCINTYRE, Phillip. *Creativity and Cultural Production Issues for Media Practice*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2011. ISBN 9780230358614.

MAYER, Vicki, Miranda J. BANKS a John Thornton CALDWELL. *Production studies: cultural studies of media industries*. New York: Routledge, 2009. ISBN 978-0-415-99795-9.

MACDONALD, W. Ian. *Screenwriting Poetics and the Screen Idea*. Hampshire: Palgrave Macmillan, 2013. ISBN 978-0-230-39228-1.

NICHOLS, Bill. *Úvod do dokumentárního filmu*, Praha: AMU, 2010. ISBN 978-80-7331-181-0.

SZCZEPANIK, Petr, Patrick VONDERAU, (eds.). *Behind the screen: Inside European production cultures*. New York: Palgrave Macmillan, 2013. ISBN 978-1-137-28217-0.

PATERSON, Chris, David LEE, Anamik SAHA a Anna ZOELLNER, (eds.) *Advancing Media Production Research: Shifting Sites, Methods, and Politics*. Palgrave Macmillan, 2016. ISBN 978-1-137-54193-2.

PJAJČÍKOVÁ, Eva. *Kostlivec z cukrátek. Seriál První republika mezi různými koncepcemi kvality*. Brno: 2014. Masarykova univerzita. Filozofická fakulta. Ústav filmu a audiovizuální kultury.

RENOV, Michael. (ed.) *Theorizing documentary*. New York: Routledge, 1993. ISBN 0-415-90382-3.

ROSENTHAL, Alan a Ned ECKHARDT. *Writing, directing, and producing documentary films and digital videos*. Fifth edition. Carbondale: Southern Illinois University Press, 2016 ISBN 978-0-8093-3458-2.

ZOELLNER, Anna. *Creativity and commerce in independent television production : developing documentaries in the UK and Germany*. Leeds: 2010. University of Leeds. Institute of Communications Studies.

ZOELLNER, Anna. Professional Ideology and Program Conventions: Documentary Development in Independent British Television Production. *Mass Communication and Society* [online]. 2009, 12(4), s.506. [cit. 29. 6. 2017]. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/15205430903237840>